

PÕHIKOOLI LÕPUEKSAM
AJALUGU
15. JUUNI 2009

Hindamisjuhend

- Eksamitööd hinnatakse ainult täispunktides.
- Avatud küsimuste puhul on õigeid vastuseid mitu. Hindamisjuhendis on selliste ülesannete puhul toodud vastuste näited, mida pakuvad kinnitatud õpikud. Iga sisult õige vastus tuleb lugeda õigeaks.
- Arutluse hindamiskriteeriumid on esitatud osaoskuste kaupa ning need tuleb kanda eksamitöö lk 2 olevasse tabelisse.
- Hindeskaala

68 – 75 punkti (90 – 100 %)	hinne 5
53 – 67 punkti (70 – 89 %)	hinne 4
34 – 52 punkti (45 – 69 %)	hinne 3
15 – 33 punkti (20 – 44 %)	hinne 2
0 – 14 punkti (0 -19 %)	hinne 1

Lugupeetud õpetajad!

Sel aastal palume oma arvamust eksamitöö kohta avaldada elektrooniliselt. Küsimustik on Eksamikeskuse kodulehe aadressil www.ekk.edu.ee

ARUTLUS. 15 P

Arutlust hinnatakse 15 punktiga. Õpilane peab valima pakutud teemadest ühe. Kui ta on kirjutanud mitmel teemal, siis hinnatakse neist ühte. Abistavate küsimuste kasutamine arutluse kirjutamisel ei ole kohustuslik. Hinnatakse ainult teemakohast arutlust.

Töö struktuur (2 punkti)

- 0 – töö ei ole struktureeritud, esitatud on ainult teemaarendus;
- 1 – töö on struktureeritud, kuid ülesehitus ei ole loogiline: puudub sissejuhatus või kokkuvõte;
- 2 – töö ülesehitus on tervik (sissejuhatus, teemaarendus, kokkuvõte).

Teema avamine ja analüüs (4 punkti)

- 0 – töö ei ole teemakohane, tekstis esitatu on seostamata või on alla nõutava pikkuse;
- 1 – töö vastab teemale, kuid on lihtsakoeline jutustus;
- 2 – teema on avatud pealiskaudselt ja ühekülgelt, põhineb valdavalt näidetel;
- 3 – teema on avatud piisavalt, töö on kirjeldav-jutustav;
- 4 – teema on avatud põhjalikult, analüüs põhineb võrdlusel, põhjus-tagajärg seostel.

Ajastu tundmine, orienteerumine ajas (2 punkti)

- 0 – õpilane asetab sündmused valesse ajajärku;
- 1 – õpilane orienteerub ajastus, ajab segamini sündmuste toimumise järjekorra või toob sisse mõned käsitletavas ajas mitte toimunud sündmused;
- 2 – õpilane orienteerub ajas adekvaatselt.

Faktid (3 punkti)

- 0 – töös on rasked factivead, näiteid/fakte pole esitatud;
- 1 – faktid pole teemaga seotud, töös on mõned kergemad factivead;
- 2 – esitatud on üksikud teemaga seostatud faktid;
- 3 – fakte on esitatud piisavalt.

Järeldused ja hinnangud (2 punkti)

- 0 – järeldused ja hinnangud puuduvad, ei ole teema- või asjakohased;
- 1 – kirjutajal on oma seisukoht, kuid seda ei ole põhjendatud;
- 2 – kirjutajal on oma seisukoht, mis on argumentide ja näidetega põhjendatud.

Õigekiri ja stiil (2 punkti)

- 0 – teksti sõnastus ja õigekiri on puudulik, esinevad tõsised kirjavead;
- 1 – esineb üksikuid sõnastus- ja õigekirjavigu;
- 2 – teksti sõnastus ja õigekiri on korrektsed.

I. EESTI VABARIIK 1918–1940. 13 p

1. Demokraatlik ja autoritaarne Eesti. 5 p

1.1. Kirjuta pildi alla isiku nimi. Vali loendist tegevus, mis sobib isikuga ja kirjuta loendi ees olev number nime alla kasti. 4 p (7–8 õiget 4 p; 5–6 õiget 3 p; 3–4 õiget 2 p; 1–2 õiget 1 p)

Jaan Tõnisson

Konstantin Päts

Johan Laidoner

Jaan Poska

1. Sõjavägede ülemjuhataja Vabadussõja ajal
2. Kirjutas alla Tartu rahulepingule
3. Eesti Vabariigi esimene president
4. Riigitegelane ja ajalehe Postimees peatoimetaja, kes tõrjuti poliitikast ja ajakirjandusest tagasi pärast 1934. aasta riigipööret

1.2. Kaks isikut ülesandest 1.1. juhtisid riigipöörde läbiviimist Eestis 1934. aastal. Nimeta need isikud. (Punkti annab mõlema isiku nimetamine) 1 p

1. Konstantin Päts
2. Johann Laidoner

2. Töö tabeliga. Vasta küsimustele tabeli ja oma teadmiste põhjal. 4 p

2.1. Mis kaubad moodustasid suurema osa Eesti ekspordist (väljaveost)?

Mis kaubad moodustasid peamise osa Eesti impordist (sisseveost)? 2 p

Ekспорт – põllumajandussaadused

Import – tööstustooted

2.2. Nimeta üks riik, mis oli Eesti majandusele oluline välispartner 1930. aastate teisel poolel. 1 p

Suurbritannia, Saksamaa

2.3. Mis põllumajandussaadusi eksporditi? Nimeta üks. 1 p
Või, liha, munad

3. Töö allikaga. Vasta küsimustele, tuginedes allikale ja oma teadmistele. 4 p

3.1. Mis vähemusrahvusi on allikas märgitud? Nimeta kolm. (*Punkti annab kolme rahvuse nimetamine*) 1 p

1. saksa
2. vene
3. rootsi

3.2. Mis õigused said vähemusrahvused kultuurautonoomia seaduse alusel? Nimeta kaks. (*Punkti annab kahe õiguse nimetamine*) 1 p

1. Kultuur-omavalitsuslike asutuste loomine
2. Emakeelsete avalikkude ja eraõppeasutuste loomine

3.3. Mis oli kultuurautonoomia seaduse tähtsus? 2 p

Eesti kultuuri edenemise kõrval toetas riik ka Eestis elavate vähemusrahvuste kultuuritööd. Suuremad rahvusgrupid said õiguse luua omavalitsuslikke asutusi, mis hoolitsesid nende emakeelsete koolide ja kultuuriasutuste (teatrid, raamatukogud) asutamise, ülalpidamise ja juhtimise eest. Kultuuromavalitsuste loomiseni jõudsid sakslased ja juudid.

II. EESTI TAASISEISEISVUMINE 1987--1991. EESTI 1991--2004. 17 p

1. Töö kaardiga. Vasta küsimustele kaardi ja oma teadmiste põhjal. 5 p

1.1. Mis taasiseseisvumisaja sündmust kajastab kõrvalolev kaart? 1 p
Balti kett

1.2. Sündmus toimus 23. augustil 1989. Miks oli ürituse läbiviimiseks valitud just see kuupäev? 1 p
See oli Molotovi-Ribbentropi pakti sõlmimise 50. aastapäev

1.3. Milles seisnes ürituse tähtsus/tähendus? Nimeta kaks. 2 p

Juhtida maailma avalikkuse tähelepanu sellele, et MRP ohvriks langenud Eesti, Läti ja Leedu iseseisvus on taastamata, nad on endiselt NSV Liidu poolt okupeeritud.

Avaldada NSV Liidu võimudele survet tunnistamiseks MRP salajase lisaprotokolli olemasolu ja sellest tulenevalt laskma Baltimaadel iseseisvus taastada.

Aitas teadvustada Baltikumi probleeme rahvusvahelisel areenil jne

1.4. Kaardile kantud joon ei jõua piisavalt kaugele. Mis linnani tuleks seda pikendada, et pilt oleks korrektne? 1 p

Vilniuseni

2. Kirjuta parempoolsesse veergu sobivad mõisted. 5 p

1. Liikumine, mille eesmärgiks oli taastada Eesti iseseisvus juriidilise järjepidevuse alusel	Kodanike komiteed. Õigeks võib lugeda ka Eesti Muinsuskaitse Selts ja Eestimaa Rahvarinne
2. Dokument, millega sätestati Eesti NSV seaduste ülimuslikkus üleliiduliste seaduste suhtes	Suveräänsusdeklaratsioon
3. Programm Eesti majanduse ümberkorraldamiseks NSV Liidu majandussüsteemi raames	IME (Isemajandav Eesti)
4. Eesti rahva esindusorgan, mis valiti ainult Eesti kodanike poolt 1990. aastal	Eesti Kongress
5. Esimene poliitiline erakond, mis loodi 1988. aastal EKP kõrvale	ERSP (Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei)

3. Taasiseseisvunud Eesti pidi ehitama üles põhiseadusliku riigikorra, minema üle turumajandusele ja kindlustama oma positsioone rahvusvahelisel areenil. Too igast valdkonnast kaks konkreetset näidet. 7 p

3.1. Põhiseadusliku riigikorra ülesehitamine. 2 p

Uue põhiseaduse koostamine ja vastuvõtmine; presidendi valimine; Riigikogu valimised; valitsuse moodustamine; Riigikohtu loomine; kaitsejõudude, piirivalve ja politsei loomine jne

3.2. Üleminek turumajandusele. 2 p

Rahareform; erastamine, erasektori loomine; põllumajanduslike suurmajandite ümberkujundamine talumajapidamistel põhinevaks süsteemiks; kommertsbankade loomine jne

3.3. Rahvusvahelise positsiooni kindlustamine. 2 p

Eesti territooriumil paiknenud võõrvägedest vabanemine; ÜRO liikmeks saamine; Euroopa Nõukogu liikmeks saamine; osalemine Läänemeremaade Nõukogu töös; suunavõtt NATO ja Euroopa Liidu liikmeks saamisele (liige alates 2004. aastast) jne

3.4. Kes valiti esimeseks taasiseseisvunud Eesti presidendiks? 1 p

Lennart Meri

III. DEMOKRAATIA JA DIKTATUURID KAHE MAAILMASÕJA VAHEL. 16 p

1. USA majanduskriis. Vaata pilti ja vasta küsimustele. 3 p

1.1. Keda USA presidentidest on fotol kujutatud? 1 p

Franklin Delano Roosevelt

1.2. Kuidas nimetati tema poolt algatatud tegevuskava majanduskriisi ületamiseks USA-s? 1 p

New Deal ehk uus kurss

1.3. Too konkreetne näide abinõude kohta kriisi ületamiseks. 1 p

Põllumajandustootjatele olid olulised maa viljakuse taastamise kavad. Tähtsaks uuenduseks sai pensionikindlustusseadus. Kontroll panganduse üle, uute töökohtade loomine jne

2. Kas tabelis nimetatud nähtus USA ühiskonnas iseloomustas suure majanduskriisi eelset või järgset aega? Tähistage oma valik ristikesega. 3 p

Enne kriisi	Nähtus	Pärast kriisi
	Riik ergutab tööstust tellimustega ja soodustab nii uute töökohtade loomist	+
+	Riik ei pea enda mureks hoolitseda abi vajavate vaeste eest; ei maksta abirahasid, toetusi ega riiklikke pensione	
+	Riik ei sekku majanduse juhtimisse ja laseb sellel areneda isevoolu teed	

3. Millised nähtused olid omased kommunistlikule Venemaale / NSV Liidule, millised natslikule Saksamaale, millised mõlemale? Paiguta tabelisse sobivatesse lahtritesse kümme ristikest. 3 p

(9–10 õiget 3 p; 7–8 õiget 2 p; 5–6 õiget 1 p)

	NSVL/Venemaa	Saksamaa
Kodusõda valgete ja punaste vahel	+	
Maailmarevolutsiooni läbiviimise kava	+	
Poliitiliste vastaste tagakiusamine ja hävitamine	+	+
Põllumajanduse kollektiviseerimine	+	
Vangilaagrite rajamine, vangide tööjõu ulatuslik kasutamine	+	+
Võitlus nn aaria rassi puhtuse säilitamise eest		+
Naaberriikide ähvardamine sõjalise jõu kasutamisega	+	+

4. Töö kaardiga. 5 p

Kasuta vastamiseks Ajaloo atlast põhikoolile (kaardid number 90 ja 91, lk 82). Kirjuta tabelisse riik ja lisa vastava riigi tähistus kaardil. Punkti annab riigi nimetus ja õige tähistus kaardil. (9–10 õiget 5 p; 7–8 õiget 4 p; 5–6 õiget 3 p; 3–4 õiget 2 p ja 1–2 õiget 1 p)

	Euroopa riik	Tähistus kaardil
Riik, kus kehtestati totalitaarne diktatuur 1930. aastatel	Saksamaa	7
Üks riik, kus kehtestati autoritaarne diktatuur 1930. aastatel	Eesti Läti Austria Rumeenia Bulgaaria Kreeka	4 5 11 13 17 18
Riik, kus toimus kollektiviseerimine ja industrialiseerimine	NSVL	10
Riik, kus loodi 1930. aastatel Rahvarinne	Prantsusmaa	14
Pärast Esimest maailmasõda tekkinud riik, milles 1920.–1930. aastatel jäi püsima demokraatia	Tšehhoslovakkia Soome	9 3

5. Vasta küsimustele. 2 p

5.1. Mis on sinu arvates demokraatia positiivne külg? 1 p

Demokraatlikus ühiskonnas arvestatakse kõigi ühiskonnagruppidega, on rahva määrav osa ühiskonna tähtsamate küsimuste lahendamisel, on olemas kodanikuvabadused ja -õigused jne

5.2. Mis on sinu arvates demokraatia puuduseks? 1 p

Ühiskonnaelu puudutavate otsusteni ja probleemide lahendusteni jõutakse kompromissi korras – see võtab palju aega; parteide ja erakondade vaheline võitlus; poliitiline kemplemine jne

IV. MUUTUSED IGAPÄEVAELUS XX SAJANDI ESIMESEL POOLEL. 5 p

1. Nimeta kaks elektrilist leiutist, mis tulid kasutusele majapidamises 1920.–1930. aastatel.

2 p

Külmkapp, pesumasin, tolmuimeja

2. Mis muutused toimusid pärast Esimest maailmasõda naise ühiskondlikus positsioonis?

Too üks näide. 1 p

Tänu kodumasinatele tekkis varasemast rohkem aega, mis andis võimaluse pöörata suuremat tähelepanu seltsi- ja ühiskondlikule elule. Linnades elavad naised hakkasid nõudma endale meestega võrdsed õigusi. Vabameelsuse levik väljendus muu hulgas ka selles, et paljud naised õppisid ära suitsetamise, mida varasemal ajal peeti daamide puhul sobimatuks. Naised olid edukad paljudel aladel: neist said suurepäraseid ajakirjanikud, teadlased, arstid ja õpetajad.

Paljudes riikides anti valimisõigus ka naistele.

Naistemoes ei rõhutatud enam naiselikkust, tuli poisilik stiil jne.

Naised hakkasid tööl käima.

3. Seleta mõiste. 1 p

Propaganda – uudised, teave, kihutustöö, mille eesmärgiks on panna inimesed omaks võtma mingit kindlat arvamust jne

4. Milliseid rahvamasse mõjutavaid propagandavahendeid kasutati 1930. aastatel diktatuuririikides? Too üks näide. 1 p

Kino, raadio, reklaam, rahvakoosolekud, ajalehed, lendlehed, plakatid jne

V. NSV LIIDU LAGUNEMINE. 3 p

1. Kes olid fotodel kujutatud isikud ja millega on nad läinud ajalukku (amet või tegevus poliitikuna)? 2 p (Isiku äratundmine ja tegevuse nimetamine annab 1 punkti)

Mihhail Gorbatšov
Perestroika ja glasnosti algatamine, NLKP
peasekretär, NSV Liidu Ülemnõukogu
Presiidiumi esimees, NSV Liidu president jne

Boris Jeltsin
Vene Föderatsiooni president, tema
eestvõtmisel moodustati SRÜ
(Sõltumatute Riikide Ühendus), NSV
Liidu lagunemise järel võttis Jeltsin
Gorbatšovilt üle „tuumanupu“ jne

2. Kumb neist kirjutas 1994. aastal koos president Meriga alla lepingule Vene vägede Eestist väljaviimise kohta? 1 p
Boris Jeltsin

VI. KULTUURI JA TEADUSE ARENG XX SAJANDI TEISEL POOLEL. 6 p

1. Täida tabel. Esita üks positiivne ja negatiivne näide teaduse ja tehnika saavutustest XX sajandi teisel poolel järgmistes valdkondades. 6 p

Näide saavutusest	Valdkond	Näide negatiivsest mõjust
Aatomielektri jaamad, jäämurdja jne	Tuumaenergia kasutamine	Tuumapommid, sõjaallveelaevad, tuumasõjaohu, Tšernobõli katastroof jne
Esimene tehiskaaslane, esimene inimene kosmoses jne	Kosmoseajastu	Kosmoselennud on eluohtlikud ja kallid, kosmose kasutamine sõjalisel otstarbel jne
Internet – ülemaailmne arvutivõrk, enneolematu info vahetamise võimalus jne	Infotehnoloogia	Arvutiviirused, pornograafia levitamine internetis, kübersõda jne